

LASSE HÄMÄLÄINEN, FT

Helsingin yliopisto
lasse.j.hamalainen@helsinki.fi

Reippaasta Pelicansiin - suomalaisten urheiluseurojen nimet

YKSI URHEILUSEURAN KESKEISIMPIÄ RAKENNUSPALIKOITA on sen nimi. Nimeen tiivistyy usein seuran tarkoitus ja tavoite, mahdollisesti myös jotakin sen identiteetistä ja keskeisistä arvoista. Ammattilaisurheilussa seuran brändi rakennetaan nimen ympärille, joten nimet voivat olla taloudellisestikin arvokasta omaisuutta. Harkitsemattomista nimivalinnoista taas voi seurata niin suurelle kuin pienemmällekin seuralle mitä moninaisimpia ongelmia (ks. Peltola & Kasila, 2011)

Tässä artikkelissa tarkastelen suomalaisten urheiluseurojen nimien ominaispiirteitä ja historiaa. Tarkastelun pohjana toimivat aiheesta nimistöntutkimuksen alalla tehdyt pro gradu -tutkielmat (Pirola, 1985; Ödman, 1992; Hatakka, 1994; Mattila, 1995; Kivekäs, 2015; Miettinen, 2016; Virtanen, 2020), joissa on analysoitu tuhansia eri laji- ja keskusliittoihin kuuluvien seurojen nimiä. Nimistöntutkimus eli onomastiikka on ensisijaisesti kielitieteellinen mutta myös muihin tieteenaloihin vahvasti linkittyvä tutkimusala, jonka tutkimuskohteena ovat erilaiset erisnimet: henkilönnimet, paikannimet, yritysnimet, tuotenimet, eläinten nimet jne. (ks. esim. Ainiala, Saarelma & Sjöblom, 2008).

Nimien rakenne

Kysymykseen siitä, millaisia suomalaiset urheiluseurojen nimet tyypillisesti ovat, on vaikeaa antaa lyhyttä mutta tyhjentävää vastausta. Eri aikoina ja eri urheilulajeissa on ollut hyvin vaihtelevia käytäntöjä seurojen nimeämiseen. Nimissä on kuitenkin havaittavissa joitakin usein toistuvia, tiettyjä viestinnällisiä tehtäviä palvelevia merkityselementtejä. Nimistöntutkimuksessa käytettyä funktionaalista-semanttista analyysimallia (Sjöblom 2006) soveltaen näitä voidaan kutsua nimenosiksi.

Suomalaisissa seurannimissä voidaan hahmottaa kaksi hyvin yleistä nimenosaa: paikantava ja toimintaa kuvaava osa. Paikantava nimenosa kertoo seuran toimialueen, joka on tyypillisimmin kaupunki tai kunta (esim. *Hämeenlinnan Pallokerho*) mutta voi olla myös esimerkiksi kylä tai kaupunginosa (*Rämälän Ryhti*, *Westend Indians*), joskus maakuntakin. Paikantavan osan sisältää noin 70–80 prosenttia seurannimistä (Hatakka, 1994; Miettinen, 2016).

Toimintaa kuvaava nimenosa puolestaan kertoo yleensä, minkä urheilulajin parissa seura toimii: *Helsingin Jalkapalloklubi*, *Kiekko-Espoo*. Joissakin nimissä tosin saatetaan viitata vain yleisemmin urheiluun tai palloilulajeihin (*Turun Urheiluliitto*, *Hämeenlinnan Pallokerho*) – tämä pätee etenkin yleisseuroihin, jotka toimivat usean eri urheilulajin saralla. Etenkin vanhemmissa seurannimissä ilmaistaan monesti myös seuran jäseniä yhdistäviä ominaisuuksia: *Kuopion Naisvoimistelijat*, *Tampereen Poliisi-Urheilijat*, *Lahden Akateemiset Urheilijat*, *Porin Kuurot Urheilijat*. Yli 6 000 seurannimeä eri lajiryhmistä läpikäyneen Hatakan (1994) mukaan noin 60 prosenttia seurannimistä sisältää seuran toimintaa kuvaavan nimenosan.

Prototyyppisessä seurannimessä genetiivimuotoinen paikantava osa edeltää toiminnan lajia edeltävää osaa. On kuitenkin myös runsaasti sellaisia nimiä, joissa vähintään toinen näistä osista puuttuu. Suomen kielelle ominaisesta sanajärjestyksestäkin on alettu enenevässä määrin poiketa etenkin vieraskielisten elementtien vaikutuksesta.

Voimasta ja vireydestä eläimiin ja sanaleikkeihin

Edellä esiteltyjen paikantavan ja toimintaa kuvaavan nimenosan ohella moniin seurannimiin sisältyy merkityselementtejä, joiden ei voi sanoa suoranaisesti kuvaavan seuran toimintaa: *Joensuu Kataja*, *Korihait*, *Lahden Ahkera*, *Sotkamon Jymy*. Niiden ensisijaisena tehtävänä voi nähdä seuran luonteen tai arvojen (metaforisen) kuvaamisen, joten Sjöblomin (2006) terminologian mukaisesti niitä voitaisiin kutsua yksilöiviksi nimenosiksi.

Yksilöivien nimenosien valintaan vaikuttavat tekijät ovat moninaisia, usein melko sattumanvaraisiaakin (Kivekäs, 2015). Yhdeksi vaikuttimeksi on tutkimuksissa havaittu alkusointu: yksilöiväksi osaksi valitaan ajoittain sana, jonka ensimmäinen tai ensimmäiset kirjaimet ovat samoja kuin paikantavassa nimenosassa (esim. Mattila, 1995; Kivekäs, 2015; Miettinen, 2016). Esimerkiksi lapsuuteni kotikunnan yleisseura oli nimeltään *Nastolan Naseva* – vaikka *Naseva*-nimisiä seuroja on muuallakin Suomessa, lienee Nastolan tapauksessa kunnan nimi vaikuttanut olennaisesti yksilöivän osan valintaan. Kaikkiaan alkusoinnollisten

nimien osuus suomalaisessa seuranimistössä on kuitenkin suhteellisen pieni, Pirolan (1985) mukaan noin kymmenen prosenttia.

Seuranimien historiallista kehitystä tarkastelevissa tutkimuksissa (etenkin Pirola, 1985; Ödman, 1992) on havaittu, että eri aikakausien aatevirtaukset ja seurakulttuurin muutokset ovat vaikuttaneet erityisesti yksilöivien nimenosien valintaan. 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella seuratoimintaan vaikuttivat kansallinen herääminen ja maanpuolustushenkisyys, joten noina aikoina annetut nimet henkivät jaloja aatteita sekä innostunutta voimaa, vireyttä ja sinnikkyyttä: *Helsingin Ponnistus*, *Lahden Ahkera*, *Tampereen Pyrintö*, *Viipurin Reipas*. Nimenantajat ovat löytäneet innoitusta myös esimerkiksi Kalevalasta: *Lahden Kaleva*, *Pielaveden Sampo*.

1900-luvun jälkipuolella palloilulajien erikoisseurojen yleistyessä suosituiksi seuranimissä nousivat eläinlajien nimitykset: *Oulun Kärpät*, *Korihait* (Mattila, 1995; Miittinen, 2016). Tämä malli on saatettu omaksua ulkomailta, sillä eläinlajit ovat yleisiä monien muiden maiden virallisissa ja epävirallisissa seuranimissä. Nimistöntutkimuksessa on aiemminkin havaittu, että samanlajisten kohteiden antamalla malleilla on merkittävä vaikutus nimenantoon (esim. Kiviniemi, 1977; Leino, 2007).

Nimet ovat myös muuttuneet ajan saatossa luonteeltaan arkisemmiksi. Niissä on alkanut esiintyä aiempaa useammin urheilukielen slangi- ja erikoissanastoa (*Hämeenkyrön Hokkarit*, *Kemin Lämärit*) sekä sanaleikkejä (*Lumijoen Lumiuukot*, *Päijät-Äijät*) (Ödman, 1992; Miittinen, 2016). Erityisesti amatööriurheilua edustavien pienempien seurojen nimissä myös itseironiaa, sisäpiirin vitsejä ja muita humoristisia elementtejä: *Hukka-Pallo*; *Janokkaat Pakit*; *Eksymä 360* suunnistusseuran nimenä (Kivekäs 2015).

Nimien kielestä

Myös suomalaisten seuranimien kielivalinnoissa on tapahtunut selvä muutos ajan saatossa. Seuranimet ovat vanhaan olleet valtaosin suomenkielisiä – ne ohittivat ruotsinkieliset nimet yleisyydessä jo 1890-luvulla (Hatakka, 1994). 1970–80-luvuilta lähtien vieraskieliset – etenkin englanninkieliset – elementit ovat kuitenkin yleistyneet voimakkaasti seuranimissä siinä missä muillakin suomalaisen yhteiskunnan osa-alueilla (esim. Ödman, 1992; Mattila, 1995).

Yleisin englanninkielinen elementti on jalkapalloseurojen nimissä esiintyvä lyhenne *FC* (*football club*). Tässä tapauksessa olennaista nimenantajille ei liene lyhenteen englanninkielisyys vaan ulkomaisten suurseurojen nimien luoma malli (Ödman, 1992; Hatakka, 1994). *FC*:n vanavedessä ovat yleistyneet myös muut seuran toimialan englanninkieliset ilmaisutavat, kuten lyhenteet *HT* ja *HC* (*hockey team/club*) jääkiekkoseurojen nimissä (Mattila, 1995; Miittinen, 2016) sekä sanat *basket* ja *volley kori-* ja lentopalloseurojen nimissä (*Kataja Basket Club*, *Savo Volley*).

Myös englanninkieliset yksilöivät osat ovat yleistyneet. Eniten niitä esiintyy alasarjatason seuranimissä (Kivekäs, 2015), mutta esimerkkejä voidaan löytää myös palloilulajien pääsarjoista: *Helsinki Seagulls*, *Bisons Loimaa*, *Espoon Oilers*, *Riihimäen Cocks*.

Tämän artikkelin otsikkoon poimittu esimerkki Lahdesta kuvaa mainiosti seuranimistön historiallista muutosta

niin kielen kuin merkityksen osalta. Kansallisromantiikan aikaan vuonna 1891 perustettu *Viipurin Reipas* muutti sotien jälkeen Lahteen, ja *Reipas*-nimi kulki mukana lahtelaisessa jääkiekkoilussa 1990-luvulle saakka muodoissa Lahden Reipas (1964–1975), Kiekkoreipas (1975–1989) ja Hockey-Reipas (1989–1991). Seuran tehtyä konkurssin nimenä oli käytössä vuosina 1992–1996 Reipas Lahti, kunnes uudeksi nimeksi otettiin englanninkielinen eläinmetafora: *Pelicans*.

Rakkaan seuran monet nimet

Urheiluseuroista käytetäänkin usein arkisissa puhetilanteissa – tai jopa television urheilulähetyksissä – muita kuin virallisiin rekistereihin kirjattuja nimimuotoja. Neutraaleimmat kutsumanimet muodostuvat yleensä muodostamalla kirjainlyhenteitä tai jättämällä nimenosia pois: *Turun Palloseura* on usein *TPS* tai *Tepsi*, *Sotkamon Jymy* taas tyypistyy pesäpallo-ottelun tiimellyksessä pelkäksi *Jymyksi*. Joskus yleisesti käytetyt lyhenteet tai kutsumanimet saattavat päätyä viralliseenkin nimeen, kuten jääkiekkoseura *KalPan* (*Kalevan Pallo*) tapauksessa.

Rakkaalla lapsella on tunnetusti monta nimeä. Uskolliset fanit ja intohimoiset viholliset keksivät seuroille mielikuvituksellisempiakin lempi- tai pilkkanimiä, kuten Virtanen (2020) on osoittanut pro gradu -tutkielmassaan jääkiekon SM-liigaseurojen epävirallisista kutsumanimistä. Kutsumanimet voivat olla äännteellisiä mukaelmia seuran virallisesta nimestä (*Pelicans* > *Pelsu*) taikka pohjautua esimerkiksi seuran kotipaikkaan tai logoon (*SaiPa* > *Idän ihme*; *Tappa-ra* > *Kirvesrinnat*). ♦

LÄHTEET

- Ainiala T., Saarelma, M. & Sjöblom, P. 2008. Nimistöntutkimuksen perusteet. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hatakka, S. 1994. Suomalaisten urheiluseuranimien nimeämisperusteet. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli.
- Kivekäs, M. 2015. ”Koska tää nimi rokkaa”: salibandyseurojen nimeämisperusteet. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kielten laitos.
- Kiviniemi, E. 1977. Väärät vedet. Tutkimus mallien osuudesta nimenmuodostuksessa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Leino, A. 2007. On Toponymic Constructions as an Alternative to Naming Patterns in Describing Finnish Lake Names. *Studia Fennica Linguistica* 13. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mattila, L. 1995. Helsingin Ponnistuksesta Käsivarren Kipsiin: tutkielma neljän suomalaisen palloilulajiliiton jäsenseurojen nimistä 1992–93. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kielten laitos.
- Miittinen, T. 2016. Jääkiekkoseurojen nimet. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto, suomen kieli.
- Peltola, V-M. & Kasila, M. 2011. Urheiluseurojen nimihölmöilyjä ja muuta nimihistoriaa. Suomen Urheilutietäjät ry:n joululehti 2011. <https://sut.azurewebsites.net/joulu2011/urhse.html>
- Pirola, H. 1985. Suomen Valtakunnan Urheiluliiton urheiluseurojen nimistö 1865–1980. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Sjöblom, P. 2006. Toiminimen toimenkuva: Suomalaisen yritysnimistön rakenne ja funktiot. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Virtanen, S. 2020. Hullut porilaiset vastaan Puolen Suomen joukkue – Jääkiekon SM-liigaseurojen epäviralliset nimet. Pro gradu tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli.
- Ödman, M. 1992. Suomen Palloliiton jäsenseurojen nimistö 1880–1987. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen kieli.